

УДК 342.9

О. В. Чурсін

здобувач

Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України**ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ**

Проблеми сучасної державної служби України, якість надання державними службовцями послуг населенню вказують на необхідність вирішення питання якісного кадрового забезпечення державної служби, а трансформаційні процеси, які відбуваються сьогодні у сфері державного управління, вимагають перегляду підходів до формування кадрового державного складу України, адже державні службовці всіх рівнів покликані на практиці забезпечити реалізацію конституційних гарантій людини.

Поняття професійної компетентності державних службовців досліджується в працях О.В. Антонової, Л.В. Васильченко, Ж.П. Вірної, В.С. Волика, О.Ю. Дрозда, Т.Є. Кагановської, Г.І. Лелікової, Н.А. Липовської, В.Р. Міляєвої, Н.Р. Нижник, І.І. Нинюк, В.М. Олуйко, І.М. Писаревського, С.М. Серьогіна, К.Г. Сидорової, Н.Г. Синициної, О.М. Слюсаренко й інших.

Аналіз наукової літератури з проблем функціонування державної служби в Україні дав змогу прийти до висновку, що пріоритетним напрямом вирішення окреслених проблем і підвищення ефективності системи державної служби є її професіоналізація, тобто підвищення професійності державних службовців, що зумовлює здійснення цього дослідження.

Мета статті полягає у визначенні поняття та сутності професійної компетентності державних службовців.

Для всебічного розкриття сутності професійної компетентності необхідно дослідити складові частини цього поняття, зокрема поняття «компетентність», що дасть можливість чітко усвідомити мету наукового опрацювання.

У словниках з державного управління компетентність визначається як спроможність за рахунок набутих знань виконувати певний комплекс робіт або керувати його виконанням із відповідною швидкістю, якістю й ефективністю, що являє собою певний процес або певну частину процесу, функцію чи певну частину функції [1, с. 210]. Науковці Ж.П. Вірна, А.Б. Мудрик і М.А. Чошанов вважають, що під компетентністю слід розуміти поглиблене знання предмета, готовність і здатність здійснювати діяльність у певній сфері. Компетентна в певній галузі людина володіє відповідними знаннями та здібностями, які дають їй змогу обґрунтовано судити про цю галузь і

ефективно в ній діяти, тобто компетентність виражає значення традиційної тріади «знання, уміння, навички», інтегруючи їх у єдиний комплекс [2, с. 10–11; 3, с. 21].

За визначенням Л.В. Васильченко й І.В. Гришиної, компетентність – це рівень освіченості особистості, що характеризується володінням засобами пізнавальної чи практичної діяльності на базі певних теоретичних знань [4, с. 10]. На думку І.М. Писаревського, компетентність – це якість людини, яка володіє всебічними професійними знаннями й думка якої в певній сфері чи питанні є вагомою й авторитетною [5, с. 70].

Найповніше поняття «компетентність», на нашу думку, розкривається в сукупності таких дефініцій: компетентність виражає інтелектуальну відповідність особи тим завданням, вирішення яких обов'язкове для працюючої на цій посаді людини; компетентність виражається в кількості і якості завдань, сформульованих і розв'язуваних особою в її основній роботі (на основному відрізку праці чи в галузі основних її функцій); компетентність є одним із основних компонентів особистості чи сукупністю відомих властивостей особистості, що зумовлюють успіх у вирішенні основних завдань; компетентність є системою відомих властивостей особистості, що виражається в результативності вирішених проблемних завдань; компетентність є однією з властивостей прояву особистості й міститься в ефективності вирішення проблем, що трапляються у сфері діяльності людини й здійснюються в інтересах цієї організації. Із наведеного вище випливає, що поняття «компетентність» може застосовуватися на різних рівнях і залежно від контексту наповнюватися різним змістом. І перше, на що необхідно звернути увагу, – це те, що компетентність розглядається в тісному зв'язку з ефективністю роботи, оскільки спеціаліст поєднує свої професійні й особистісні якості тільки в діяльності чи в конкретній ситуації [6, с. 43; 7, с. 130].

Стосовно компетентності державного службовця слід сказати, що аналіз наукової літератури показав таке. О.М. Слюсаренко під компетентністю розуміє ступінь професійного досвіду, властивий кадрам управління в рамках конкретної посади; глибоке професійне знання основ і технологій управлінської діяльності, а також ефективні методи й засоби досягнення цілей, сукупність отри-

маних професійних знань, уміння реалізувати їх для виконання управлінських функцій і завдань. Високий професіоналізм державних службовців складається зі спеціальних знань, умінь і навичок, із реалізації кращих особистісних рис, зокрема моральних, із найбільш повного використання їх професійно-творчого потенціалу [8, с. 124]. На думку С.М. Серьогіна, Н.А. Липовської й О.В. Антонової, компетентність – це міра професіоналізації працівника та необхідна умова формування та розвитку кар'єри державного службовця. Вона визначає ділову надійність, здатність успішно й безпомилково здійснювати конкретну діяльність у звичайних і екстремальних умовах, у нестандартних ситуаціях [9, с. 91].

В.С. Волик, урахувавши наукові досягнення сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, пропонує розуміти компетентність як знання, уміння, навички та результати праці державних службовців, які очікуються від реалізації їх службових повноважень, а також стандарти та результати, яких повинен досягти публічний службовець під час виконання своїх службових обов'язків, отже, це комплекс знань, умінь і навичок, набір факторів, що включає ділові й особисті якості службовця, здатність особистості кваліфіковано й ефективно виконувати свої обов'язки, продуктивно організовувати свою трудову поведінку, налагоджувати ефективні комунікації з колегами та громадянами України [10, с. 431–432]. В.Я. Маліновський розглядає компетентність як важливий аспект професійної культури державного службовця, його здатність до здійснення нормативно-проектних, аналітичних, організаційно-розпорядчих, консультативно-дорадчих, контрольних функцій і ефективної самореалізації в умовах практичної діяльності на підставі спеціальних знань, умінь, цінностей, необхідних для професійної діяльності у сфері державного управління [11, с. 159–160].

Т.С. Кагановська наголошує на тому, що професійна компетентність є одним із найважливіших аспектів професійної культури фахівця, міра професіоналізму державного службовця. Вона визначає ділову надійність, здатність успішно й безпомилково здійснювати конкретну діяльність як у звичайних (звичних) умовах, так і в екстремальних, нестандартних ситуаціях [12, с. 144]. За визначенням В.Р. Міляєвої, професійна компетентність – специфічно-фаховий, системний, практично спрямований комплекс рис, розвиток яких зумовлюється особливостями функціонування стильової, мотиваційної й інструментальної сфер особистості [13, с. 9]. На думку Н.Г. Синициної, професійна компетентність державного службовця виявляється в його здатності до аналітичної, організаційно-управлінської й контролюючої діяльності та спромож-

ності приймати рішення й виконувати адекватні дії в реальних ситуаціях управління суспільним розвитком і державними процесами [14, с. 27]. Л.Г. Волик називає професійну компетентність важливою складовою частиною й показником високого рівня професіоналізму. Вона включає знання й ерудицію, що дозволяють людині кваліфіковано судити про питання сфери професійної діяльності, бути досвідченою в певній галузі, а також якості особи, що дають можливість людині діяти відповідально й самостійно. Професійна компетентність виявляється в успішному вирішенні певного класу професійних завдань, що лежить в основі різних видів компетентності (соціально-перцептивна, комунікативна, організаційна) [15, с. 1].

Суттєвого значення, на думку І.І. Нинюк, у процесі розвитку професіоналізму державних службовців набуває роль особистісного фактора, наукових знань, компетентності, практичного досвіду, професійної культури, самоосвіти та самовдосконалення [16, с. 9–10]. На підтримку цієї думки можна додати й висловлювання О.А. Дубасенюк, яка зазначає, що природа компетентності така, що оптимальні результати у вирішенні проблем можливі лише за умови глибокої особистої зацікавленості людини [17, с. 39]. На думку В.М. Олуйко, професіоналізм передбачає здатність особи діяти не тільки за алгоритмами, що засвоєні нею в процесі державної служби, а й виробляти нові алгоритми діяльності відповідно до власних індивідуальних особливостей і виробничих умов, які змінюються, тобто ключ до підвищення професійної майстерності вбачається у властивості психічної регуляції особистістю своєї діяльності (саморегуляції). Так, завдяки особистісній рефлексії особистість державного службовця отримує можливість контролювати пізнання, спілкування й діяльність, збагачує власний інтелект і стає здатною до розвитку самосвідомості, що приводить його до професійної самореалізації [18, с. 141, 143, 144].

Повністю підтримуючи позицію цих науковців, вважаємо за потрібне додати, що особистісний фактор професійної компетентності зумовлюється потенціалом людини. Говорячи про компетентність як складову частину професії, а в цьому разі – про службу на державній посаді, яка є різновидом суспільно корисної діяльності, професії та праці, доречно буде зазначити про «особистісний трудовий потенціал» державного службовця. У науковій літературі особистісний трудовий потенціал розглядається як здатність людини до самоперетворення та саморозвитку [19, с. 278, 284–287]; ставлення до праці, дисциплінованість, активність, ціннісні орієнтації, моральний потенціал і т. ін. [20, с. 36]; рівень цивільної свідомості й соціальної зрілості, міра засвоєння

працівником норм ставлення до праці, ціннісні орієнтації; інтереси, потреби й запити у сфері праці, що характеризують ієрархію потреб людини [21, с. 51; 22, с. 24].

У цьому контексті слід звернути увагу на те, що процес розвитку особистості державного службовця об'єктивно взаємопов'язаний із розвитком людського потенціалу загалом, адже людський потенціал є природним джерелом формування складу працівників усіх сфер державного розвитку, зокрема й такого специфічного виду трудової діяльності, як державне управління. Не випадково у світовій практиці людському потенціалу, його розвитку сьогодні надається все більше значення [23, с. 47].

Отже, професійна компетентність державного службовця являє собою уміння, знання та навички особи, які дозволяють їй самостійно і ефективно реалізовувати завдання та функції держави. При цьому уміння, знання та навички повинні допомагати державному службовцю вирішувати складні та нестандартні ситуації, що виникають під час здійснення ним своїх повноважень, бути досвідченим у питаннях державного управління та мати прагнення до самовдосконалення в професійній сфері.

Література

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 6 / наук.-ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – К. : НАДУ, 2011. – 521 с.
2. Вірна Ж.П. Особистісна вимогливість професіонала : теорія, практика, методи вивчення : [монографія] / Ж.П. Вірна, А.Б. Мудрик. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 256 с.
3. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения : [метод. пособие] / М.А. Чошанов. – М. : Народное образование, 1996. – 201 с.
4. Васильченко Л.В. Професійна компетентність керівника школи / Л.В. Васильченко, І.В. Гришина. – Х. : Вид. група «Основа», 2006. – 208 с.
5. Писаревський І.М. Професійно-комунікативна компетентність (в туризмі) : [підручник] / І.М. Писаревський, С.А. Александрова ; Харк. нац. акад. міськ. господарства. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 230 с.
6. Кяэрст М. Рассмотрение компетентности в психологической концепции совершенствования управления производственной организацией / М. Кяэрст // Актуальные проблемы психологии труда : [сб. статей] / Отв. ред. М. Котик. – Тарту, 1980. – 160 с.
7. Сидорова К.Г. Особливості співвідношення категорій «професіоналізм», «професіоналізація» та «компетентність» у процесі реалізації процесу професійного навчання державних службовців в Україні / К.Г. Сидорова // Економіка та держава. – 2012. – № 12. – С. 128–130.
8. Слюсаренко О.М. Структура та компонентний склад, показники і критерії оцінювання професійної компетентності державного службовця як основи його кар'єрного розвитку / О.М. Слюсаренко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2006. – № 2. – С. 123–132.
9. Серьогін С.М. Кадрові технології як засіб професіоналізації державної служби : [навч. посібник] / С.М. Серьогін, Н.А. Липовська, О.В. Антонова [та ін.] ; заг. ред. С.М. Серьогін. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 245 с.
10. Волик В.С. Наукові підходи до визначення понять «компетенція» та «компетентність» державних службовців / В.С. Волик // Актуальні проблеми державного управління : [зб. наук. пр.] / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Харків : Магістр, 2012. – № 1 (41). – С. 426–433.
11. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. – вид. 2-ге, допов. і виправл. / В.Я. Малиновський. – К. : Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 2005. – 254 с.
12. Кагановська Т.Є. Правові аспекти регулювання службової кар'єри: офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського / Т.Є. Кагановська // Форум права. – 2013. – № 4. – С. 139–147. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
13. Міляєва В.Р. Психологічні основи розвитку фахової компетентності державних службовців у системі підвищення кваліфікації: автореф. дис. ... док. психолог. наук : 19.00.07 / В.Р. Міляєва ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2012. – 43 с.
14. Синицина Н.Г. Надання управлінських послуг державними службовцями: питання професійної компетентності / Н.Г. Синицина // Освіта і управління. – 2011. – Т. 14. – № 1. – С. 25–30.
15. Волик Л.Г. Эффективность государственного управления как производная от компетентности сотрудников органов государственной власти : официальный веб-сайт Национальной библиотеки Украины ім. В.І. Вернадського / Л.Г. Волик // Державне управління удосконалення та розвиток. – 2011. – № 12. – С. 1–4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2011_12_21.
16. Нинюк І.І. Професіоналізм державних службовців: сутність, стан та особливості формування : автореф. дис. ... канд. наук. з держ. упр. : 25.00.03 / І.І. Нинюк ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – К., 2005. – 20 с.
17. Дубасенюк А.А. Особенности профессионального становления учителя в контексте компетентностного подхода / А.А. Дубасенюк // Вектор науки ТГУ. – 2010. – № 2(2). – С. 38–42.
18. Олуйко В.М. Кадри в регіоні України: становлення та розвиток / В.М. Олуйко ; ред. Н.Р. Нижник, Г.І. Лелікова; Хмельницький ін-т регіонального управління та права. – К. : Науковий світ, 2001. – 236 с.
19. Гавкалова Н.А. Менеджмент персонала : [учеб. пособие] / Н.А. Гавкалова, Н.С. Маркова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Х. : ИД «ИНТЭК», 2009. – 296 с.
20. Андреева И.В. Управление персоналом / И.В. Андреева, С.В. Кошелева, В.А. Спивак. – СПб. : Издательский Дом «Нева», 2004. – 224 с.
21. Экономика труда: (социально-трудовые отношения) : [учебник] ; под ред. Н.А. Волгина, Ю.Г. Одегова. – М. : Издательство «Экзамен», 2006. – 736 с.
22. Одегов Ю.Г. Управление персоналом : [учебник] / Ю.Г. Одегов, П.В. Журавлев. – М. : Финстатинформ, 1997. – 878 с.
23. Есинова Н.И. Экономика труда и социально-трудовые отношения : [учеб. пособие] / Н.И. Есинова – К. : Кондор, 2003. – 464 с.
24. Гогіна Л.М. До питання ролі Національної академії державного управління при Президентіві

України в теоретико-правовому забезпеченні творчої самореалізації особистості державного службовця : офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського / Л.М. Гогіна // Аналітика і влада. – 2012. – № 6. – С. 45–54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/avlad_2012_6_10.

Анотація

Чурсін О. В. Поняття професійної компетентності державного службовця. – Стаття.

У статті шляхом аналізу наукової літератури проведено дослідження сутності професійної компетентності державного службовця.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, компетенція, державний службовець.

Аннотация

Чурсин О. В. Понятие профессиональной компетентности государственного служащего. – Статья.

В статье путем анализа научной литературы было проведено исследование сущности профессиональной компетентности государственного служащего.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, государственный служащий.

Summary

Chursin O. V. The concept of professional competence of a civil servant. – Article.

In the article, by analyzing the scientific literature, the essence of the professional competence of the civil servant was investigated.

Key words: competence, professional competence, civil servant.